

ВІДГУК

офіційного опонента

ЧЕРНЯВСЬКОГО КОСТЯНТИНА ВОЛОДИМИРОВИЧА

на дисертаційну роботу

Чугай Наталії Миколаївни

“Трансформація як засіб формування середовища для розвитку дітей”

представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата

мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – “Дизайн”

у спеціалізовану вчену раду К 35.052.25

при Національному університеті «Львівська політехніка»

Дисертаційна робота Чугай Наталії Миколаївни присвячена актуальній проблемі для промислового дизайну - проєктуванню меблів та обладнання для дітей, де трансформація виступає важливою умовою, та одним з пріоритетних аспектів підвищення ефективності новітніх проєктних пропозицій.

Актуальність даного дослідження полягає в комплексному аналізі засобів дизайну, задіяного авторкою практично на всіх рівнях розробки та подальшої реалізації засобів трансформації при комплексному формуванні середовища для розвитку дітей. Розвиток промислового дизайну останнього десятиліття та алгоритми його проєктного процесу такі як, застосування композиційних принципів та методів формоутворення виступають однією з якісних умов підвищення ефективності проєктних пропозицій з використанням трансформації як засобу формоутворення. Автор розкриває важливі аспекти ролі трансформації у формоутворенні меблів та обладнання для дитячого розвивального середовища. Чугай Н.М. акцентує увагу на розкритті специфіки використання конструктивно-технологічних та художньо-образних аспектів у формуванні середовища для розвитку дітей.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше системно розглянуто та розроблено типологію трансформації меблів та обладнання середовища для розвитку дітей. Авторкою визначені ефективні структурні

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше системно розглянуто та розроблено типологію трансформації меблів та обладнання середовища для розвитку дітей. Авторкою визначені ефективні структурні

компоненти трансформації в промисловому дизайні, розроблено, розширено і удосконалено конструктивно-технологічні та художньо- образні особливості трансформації меблів і обладнання середовища для розвитку дітей. Дисертанткою обґрунтовано та визначено функції, які виконує трансформація при формоутворенні предметного наповнення середовища для розвитку дітей, функції, що виконують меблі-трансформери для гри та визначено поняття «дитячі меблі» та «меблі, що перевертаються». В цілому удосконалено уявлення про роль принципів трансформації в проєктній діяльності дизайнера, що дозволило запропонувати авторську модель середовища для розвитку дітей з функцією трансформації, що має значення для промислового дизайну загалом.

Дисертаційне дослідження виконано в межах, та є частиною науково-дослідної держбюджетної теми «Концептуальні, організаційні та технологічні аспекти формування художньо- проєктної культури України другої половини ХХ століття — початку ХХІ століття» (№ 0115U006548), ЧДТУ, 2015–2018 рр. Робота виконана в межах реалізації Постанови Кабінету міністрів України № 37 від 20.01.1997 «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер». Дослідження в цілому логічно підпорядковане поставленій меті – дослідити, виявити і визначити місце трансформації як засобу формування середовища для розвитку дітей.

Подана на відгук дисертація складається з таких необхідних частин, як анотація, вступ, чотири розділи, висновки, перелік використаних літературних джерел (176 позицій) та п'яти додатків: таблиць (10 позицій), ілюстрацій та, актів впровадження наукових положень дисертації. Розділи завершуються висновками, у яких наводяться наукові і практичні результати дослідження. Повний обсяг роботи з додатками складає 244 сторінки, основний текст дисертації з вступною частиною, 4 розділами та висновками - 189 сторінок.

У Вступі подано загальну характеристику роботи, сформульована та обґрунтована актуальність теми, мета, завдання, визначені об'єкт та

предмет, методи проведення дослідження, визначені новизна і практичне значення одержаних результатів, а також наведені дані щодо апробації результатів дисертації.

У *Першому розділі* дисертації «ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ» авторкою всебічно проаналізовано наукові та фахові літературні джерела за темою дисертації, які висвітлюють питання історії, теорії та методології дизайну в контексті виникнення трансформації в різних матеріальних культурах світу. Чугай Н.М. доводить, що з трансформацією, як елементом формоутворення, було пов'язано забезпечення багатьох важливих функцій людської життєдіяльності. Проведений ґрунтовний аналіз дав змогу авторці з'ясувати, що на сьогодні спеціальної наукової літератури, яка б розкривала проблеми та визначала принципи трансформації як засобу формоутворення в промисловому дизайні, а саме в дизайні дитячих меблів виявлено в не достатній кількості, а поставлена проблема не була предметом глибокого наукового вивчення. Зазначеній проблемі прямо або побічно було присвячено багато досліджень, різні аспекти її розглядали в багатьох працях, але всі наявні сторони проблеми використання трансформації в дизайні меблів для дітей не були розглянуті комплексно, що і зумовило визначення теми дослідження. В роботі зазначається, що принцип трансформації має фундаментальне значення у формоутворенні сучасних об'єктів промислового дизайну різного призначення, а сама трансформація існує і як частина художньої моделі світу, і як одна з ланок творчого методу. Також дисертантка з'ясовує, що за допомогою трансформації як методу, розвивається проектування меблів для дітей, це є світова практика сучасного промислового дизайну.

На підставі історико-порівняльного аналізу розвитку дизайну дитячих меблів-трансформерів запропоновано основні 3 етапи їх виникнення, визначено динаміку змін та трансформацію об'єктів у часовій послідовності від XIV початку XXI ст. - періоду впровадження методів дизайну в процесі створення меблевої продукції для дітей, перехід від монофункціональних до поліфункціональних об'єктів.

Корисним є проведений аналіз змісту основних понять запропонованого дослідження, порівняння та співвіднесення таких понять як простір і середовище, що дає змогу зрозуміти, яким чином середовище матеріалізує те, що на ідеальному рівні задає простір.

Для здійснення поставлених у дисертації задач авторка використовує низку як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, завдяки яким, розкривається специфіка зазначеної теми. Методи, що було використано, дали можливість логічно вирішити основні завдання дослідження і вказати його новизну. Важливе місце у запропонованому дослідженні серед використаних методів займає метод класифікацій. Використання цього методу дало змогу авторці розробити ряд класифікацій і таблиць які наочно демонструють основні положення та результати дисертаційного дослідження.

У *Другому розділі* «ПРЕДМЕТНЕ НАПОВНЕННЯ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ: ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І ПРОЄКТУВАННЯ» дисертанткою визначено дві основні групи дитячого середовища – дитячі об'єкти в системі зовнішнього архітектурного середовища та інтер'єр і обладнання, з визначенням характерних ознак. З наведеної типології класифікації за ознаками «двох основних» груп впливає, що дисертаційне дослідження Чугай Н. М. спрямоване на розгляд предметного наповнення середовища для розвитку дітей у житлових будівлях і спорудах. Авторкою запропонована класифікація меблів які здатні до видозміни за певними ознаками, та виявлені види та типи об'єктів промдизайну, до якого відносяться дитячі меблі-трансформери, як об'єкт дослідження, пропонується їх типологія. Дисертантка виявляє фактори, які впливають на формування середовища для розвитку дітей та визначає вимоги до формування предметного наповнення дитячого середовища. Окреслює чинники формування розвивального середовища з можливістю конструювання власного середовища, з урахуванням ергономічних аспектів та психоемоційної відповідності.

В розділі розглянуто види дитячих меблів-трансформерів, запропоновано номенклатуру меблів з урахуванням антропометрики та ергономіки. Визначені підходи до вирішення проблеми відповідності меблів до зросту дитини. З'ясовано роль та значення меблів-іграшок (трансформерів), як одного із засобів художньо-естетичного розвитку дитини.

У *Третньому розділі* «ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМОУТВОРЕННЯ МЕБЛІВ І ОБЛАДНАННЯ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ» дисертантка пов'язує функцію трансформації з забезпеченням багатьох важливих функцій життєдіяльності людини. Виявляє, що матеріальна структура, яка трансформується, була створена для певного способу життя і життєвих ситуацій, які характеризуються динамічністю, частою зміною функціональних процесів, високою насиченістю, які перебувають у просторі та часі подій. Надає різного роду характеристики поняттю сучасних меблів, доходить до висновку, що з точки зору економії площі приміщення, функціональності та ергономічності використання меблів- трансформерів, може бути одним із пріоритетних чинників при формуванні дизайну як самих меблів, так і дизайну середовища. Дослідницею розкрита специфіка формоутворення об'єктів предметного наповнення дитячого розвивального середовища на основі трансформації. Типологічно розділяє трансформаційні проекти на декілька груп, доводить перевагу модульних систем над іншими, визначає переваги модульного принципу формоутворення дитячих меблів-трансформерів. Проведений авторкою аналіз наукових досліджень в області трансформаційних процесів дозволив сформулювати основні принципи біонічного формоутворення, які використовують при проектуванні предметного наповнення дитячого розвиваючого середовища.

У *Четвертому розділі* «КОМПЛЕКСНЕ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ» авторкою дослідження розкрита роль використання трансформації як засобу формоутворення, насамперед, для дитячих меблів, з урахуванням проблем функціональності, мобільності,

транспортельності, безпеки та економії. При трансформуванні меблі та інші елементи наповнення дитячого середовища набувають вагомого значення в контексті розвивального фактору та формуванні позитивної індивідуальної та соціальної поведінки. Авторка виділяє функціональні зони, властиві середовищу для розвитку дітей в житловому та громадському інтер'єрі, виділяє окремі зони предметно-просторового середовища для дітей. Обґрунтовує розподіл основних конструкції дитячих меблів-трансформерів в залежності від функціонального призначення та вікових особливостей дітей. В ході дослідження автором розглянуто художньо-композиційні принципи формоутворення дитячих меблів-трансформерів, а також виявлено та охарактеризовано образні принципи формоутворення меблів-трансформерів для дітей. Автором доведені чинники комплексної організації дитячого розвивального середовища з урахуванням сприяння розвитку дитини та її особистісного зростання. Проведено порівняльну характеристику типової моделі середовища для розвитку дітей з новою запропонованою моделлю, наділеною функцією трансформації.

Подана на відгук дисертація є внеском в подальший розвиток мистецтвознавчої науки та промислового дизайну при формоутворенні та розробці принципів трансформації як засобу формування середовища для розвитку дітей. Її положення та результати можна рекомендувати для врахування у дизайн-проектуванні, науково-навчальній літературі та освітньому процесі. Науковий матеріал та основні висновки дисертаційного дослідження відображені автором у публікаціях, зокрема 8 статей у наукових фахових виданнях України, 1 в науковому періодичному виданні іншої держави; 17 статей засвідчують апробацію дослідження.

Результати дисертаційного дослідження мають значення для формування дизайн-проектів при формуванні середовища для розвитку дітей та доповнити теорію дизайну сучасними науковими підґрунтями по оптимізації проектування відповідних об'єктів з урахуванням принципів трансформації.

Поряд із висловленими позитивними аспектами про дисертацію, слід вказати на недоліки чи дискусійні аспекти, які мають місце у тексті дисертації чи в авторефераті:

1. У підрозділі 1.4. «Історичні витоки поняття «трансформація», його соціальне і технологічне підґрунтя в матеріальній культурі людства» (с.66 дисертації) згадується прізвище дослідниці Вергунової Н.С. На думку опонента варто було більш фундаментально розглянути дисертаційне дослідження «Принципи трансформації у формоутворенні засобів пересування для людей з обмеженими можливостями здоров'я» [Текст] : автореф. дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07 / Вергунова Наталія Сергіївна ; Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. - Харків, 2015. - 20 с. Оскільки специфіка поданого на відгук дисертаційного дослідження передбачає всебічний розгляд принципів трансформації, які застосовуються в промисловому дизайні.

2. У тексті автореферату (с. 9) у *підрозділі 2.2.* «Специфіка дизайну середовища для розвитку дітей зазначено: «виявлено фактори, які впливають на формування середовища для розвитку дітей: фізичні, просторові, ергономічні, екологічні, естетичні та віковий фактор». Запропоновані фактори висвітлені дисертанткою у загальних висновках до роботи, проте не відображені у висновках до Розділу 2 дисертації.

3. У назві розділу 3 «Трансформація як інструментарій формоутворення меблів і обладнання середовища для розвитку дітей» трансформація розглядається як інструментарій формоутворення меблів і обладнання середовища для розвитку дітей. Між тим лише у підрозділі 3.3. «Види трансформації і формоутворення об'єктів предметного наповнення, здатних до видозміни» автор після ґрунтовного екскурсу «Трансляція принципів трансформації ХХ століття в сучасну дизайн-практику» (підрозділ 3.1) та «Особливості формоутворення меблів-трансформерів» (підрозділ 3.2) повертається до теми середовища для розвитку дітей. Тут бажано було б виразніше продемонструвати необхідність саме такої подачі матеріалу у ході дослідження.

4. Звертаючись до принципів біонічного формоутворення в дизайні дитячих меблів-трансформерів, вважаю за необхідне показати різницю, якщо вона є, між

принципами біонічного формоутворення звичайних об'єктів і об'єктів, здатних до трансформації.

5. У висновках п.2, як і передбачалося у завданнях дослідження, дуже професійно визначені основні історичні етапи виникнення меблів для дітей, але не підведено підсумок стосовно виявлення передумов формування дитячого простору.

Висновок В цілому, слід зазначити, що дане дисертаційне дослідження висвітлює питання, комплексного формування середовища для розвитку дітей на основі принципів трансформації як засобу формоутворення є актуальним в умовах розвитку сучасного промислового дизайну.

Представлена дисертаційна робота Чугай Наталії Миколаївни «Трансформація як засіб формування середовища для розвитку дітей» являється завершеною науковою працею, яка виконана на високому науковому рівні і є вагомим внеском у розвиток теорії та практики промислового дизайну та проектування в Україні.

Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, та відповідає вимогам п. 10, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства, а її автор Чугай Наталія Миколаївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – «Дизайн».

**Кандидат мистецтвознавства, доцент,
декан факультету образотворчого
мистецтва та реставрації НАОМА,
заслужений художник України**

31 березня 2021 р.

К.В. Чернявський

Підпис К.В. Чернявського
засвідчую: в.о. ректора НАОМА О.В. Ковальчук

